

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

TRẦN THỊ QUỲNH ANH

**QUẢN LÝ LỄ HỘI ĐỀN ĐỘC BỘ,
XÃ YÊN NHÂN, HUYỆN Ý YÊN, TỈNH NAM ĐỊNH**

**TÓM TẮT LUẬN VĂN THẠC SĨ
CHUYÊN NGÀNH QUẢN LÝ VĂN HÓA**

Khóa 7 (2017 – 2019)

Hà Nội, 2019

**CÔNG TRÌNH NÀY ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THIỆN TẠI
TRƯỜNG SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

Người hướng dẫn khoa học: **GS.TS. Bùi Quang Thanh**

Phản biện 1: **PGS.TS. Võ Quang Trọng**

Bảo tàng Dân tộc học Việt Nam

Phản biện 2: **GS. TS. Lê Hồng Lý**

Viện Nghiên cứu văn hóa, Viện Hàn
lâm Khoa học xã hội Việt Nam

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ tại Trường
ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

Vào hồi: 8h00 ngày 13 tháng 08 năm 2019

*Có thể tìm hiểu luận văn tại: Thư viện Trường Đại học Sư phạm Nghệ
thuật Trung ương*

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Nam Định là mảnh đất địa linh, giàu truyền thống văn hóa, vùng đất này có một vị trí quan trọng qua các thời kỳ lịch sử. Tại nơi đây đã hình thành nhiều loại hình văn hóa với những sắc thái rất riêng, trong đó không thể không nhắc đến các lễ hội, đặc biệt, có nhiều lễ hội gắn với các di tích lịch sử văn hóa. Nhiều lễ hội được tổ chức với quy mô lớn như: Lễ Khai ấn Đền Trần (TP. Nam Định), lễ hội Phủ Dầy (Vụ Bản), lễ hội chùa Lương (Hải Hậu), lễ hội hoa làng Vị Khê (Nam Trực), lễ hội làng Ngọc Tiên (Xuân Trường)... và phải kể đến lễ hội tại di tích lịch sử văn hóa đền Độc Bộ, xã Yên Nhân, huyện Ý Yên, tỉnh Nam Định. Theo GS.TS. Bùi Quang Thanh, Viện Văn hoá Nghệ thuật quốc gia Việt Nam, trong bài viết “Hội đền Độc Bộ - lễ hội mùa thu độc đáo nhất châu thổ Bắc Bộ” trên Tạp chí Di sản văn hoá số 1 (42) năm 2013 nhận định lễ hội đền Độc Bộ là một lễ hội hiếm hoi diễn ra vào giữa mùa thu, cũng là một trong những lễ hội lớn nhất vào mùa thu ở vùng châu thổ sông Hồng. Lễ hội đền Độc Bộ được tổ chức nhằm tưởng nhớ và tôn vinh Triệu Việt Vương, người có công mở mang bờ cõi, hy sinh thân mình cho dân tộc.

Lễ hội đền Độc Bộ có ý nghĩa quan trọng trong đời sống vật chất cũng như tinh thần của người dân nơi đây, cũng như nhân dân địa phương khác. Những năm gần đây, bước vào thời kỳ đổi mới, tốc độ phát triển kinh tế, chính trị, xã hội khá mạnh mẽ, công cuộc công nghiệp hóa, hiện đại hóa cũng ngày càng được mở rộng, quá trình phát triển này đã kéo theo sự biến đổi lớn với nhu cầu sinh hoạt văn hóa tâm linh của người dân, sự giao lưu văn hóa diễn ra mạnh mẽ khiến cho nhiều hiện tượng văn hóa trong lễ hội có sự biến đổi nhanh chóng. Trong những năm vừa qua, công tác quản lý tại lễ hội đền Độc Bộ đạt được rất nhiều kết quả đáng khích lệ. Trong thời gian lễ hội đền Độc Bộ diễn ra, không có những hiện tượng thường thấy tại

các lễ hội như: tổ chức ăn uống, chè chén linh đình; tổ chức các trò chơi thiếu lành mạnh, ăn thua như: cờ bạc, cá độ, xóc thè; bói toán mê tín; hiện tượng trộm cắp và cướp giật tài sản. Tuy nhiên, vẫn còn một số bất cập trong công tác đảm bảo vệ sinh môi trường; cơ sở hạ tầng, giao thông chưa đáp ứng được nhu cầu của lễ hội; công tác triển khai những văn bản nhà nước mới chưa được chú trọng; công tác tuyên truyền, quảng bá thu hút khách du lịch tham gia lễ hội chưa đạt hiệu quả...

Là cán bộ hiện đang công tác trong ngành văn hóa của tỉnh Nam Định, trước thực trạng nêu trên, tôi chọn nghiên cứu đề tài “Quản lý lễ hội đền Độc Bộ, xã Yên Nhân, huyện Ý Yên, tỉnh Nam Định”, như một hình thức nghiên cứu trường hợp, để tiến hành khảo sát với mong muốn từng bước nhận diện thực trạng quản lý tại một lễ hội cụ thể, từ đó đề xuất được những giải pháp mang tính ứng dụng, khả dĩ nhằm nâng cao hiệu quả quản lý lễ hội đền Độc Bộ, đồng thời góp phần vào công tác bảo tồn và phát huy giá trị của lễ hội truyền thống và di tích lịch sử văn hóa đền Độc Bộ, hiện tại và lâu dài.

2. Tình hình nghiên cứu

Cho đến nay, có rất nhiều nhà khoa học đã và đang nghiên cứu về đề tài quản lý lễ hội.

Tiểu biểu như cuốn sách “*Quản lý lễ hội cổ truyền hiện nay*” của tác giả Phạm Thị Thanh Quy được xuất bản năm 2009 đã xoáy sâu về vấn đề quản lý trong lễ hội Việt Nam [29].

Ngoài ra, cuốn sách “*Quản lý lễ hội truyền thống của người Việt*” của tác giả Bùi Hoài Sơn được xuất bản cùng năm 2009 cũng được coi là một trong những ấn phẩm mang giá trị nghiên cứu về thực trạng quản lý lễ hội truyền thống. [35].

Nghiên cứu về lễ hội ở tỉnh Nam Định, đã có một số công trình nghiên cứu và bài biết được đăng trên các tạp chí, website... Năm 2007, Sở

Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Nam Định đã thực hiện đề tài khoa học về “*Lễ hội và các giải pháp quản lý lễ hội trên địa bàn tỉnh Nam Định*”. Công trình nghiên cứu, khảo sát một cách hệ thống, chọn lọc để đề ra những nhận định khách quan, khoa học trong việc hệ thống, phân loại các hoạt động lễ hội trên địa bàn tỉnh [37].

Luận văn thạc sỹ của tác giả Đào Tiến Trọng về đề tài “*Quản lý lễ hội truyền thống Phủ Quảng Cung, xã Yên Đồng, huyện Ý Yên, tỉnh Nam Định*” (2017) đã đưa đến một cái nhìn khái quát về lễ hội Phủ Quảng Cung một trong những lễ hội lớn, có ấn tượng sâu sắc trên mảnh đất Ý Yên [45].

Một trong các Luận án tiến sĩ về đề tài lễ hội trên địa bàn tỉnh Nam Định không thể không nhắc đến “*Lễ hội Phủ Dầy trong đời sống văn hoá cộng đồng hiện nay*” (2017) của tác giả Nguyễn Duy Hùng [17].

Bên cạnh những công trình nghiên cứu những cuốn sách chuyên khảo về lễ hội, số lượng các nguồn tài liệu, tư liệu, công trình nghiên cứu, luận văn, luận án liên quan trực tiếp hoặc gián tiếp đến lễ hội đền Độc Bộ, xã Yên Nhân, huyện Ý Yên, tỉnh Nam Định còn rất khiêm tốn.

Trong cuốn sách “*Thống kê lễ hội Việt Nam*” do Cục Văn hoá thông tin cơ sở xuất bản năm 2008. Tập hai giới thiệu và chủ yếu là thống kê về lễ hội ở Nam Định. Trong phần thống kê lễ hội ở huyện Ý Yên, cuốn sách đã giới thiệu lễ hội đền Độc Bộ tại xã Yên Nhân, huyện Ý Yên là lễ hội dân gian, thờ Triệu Quang Phục. Cổ tục có lễ “*Té tam kỳ giang*”, nghiên cứu thực tiễn, đây thực chất là nghi lễ tế giữa ngã ba sông sẽ đề cập đến trong phần viết về phần lễ hội [15, tr.106].

Theo cuốn “*Nam Định tỉnh dư địa chí mục lục*” của tác giả Nguyễn On Ngọc được Phòng Địa chí Thư viện tỉnh Nam Định dịch và xuất bản sách năm 1997 [28, tr.82].

Cuốn “*Tân biên Nam Định tỉnh địa dư chí lược*” của Đệ Tam giáp Đồng Tiến sĩ (1880) Khiếu Năng Tĩnh, do nhà nghiên cứu Hán - Nôm Dương Văn Vượng dịch, Thư viện tỉnh Nam Định chỉnh lý, chế bản thành sách [41, tr.97].

Cuốn “*Phạm Xá xã hương phả*” (làng Phạm Xá, xã Yên Nhân, huyện Ý Yên) cùng bức văn bia khắc năm Mậu Tuất, triều Minh Mạng năm 1837 hiện đang lưu giữ tại đình Phạm Xá [21].

Tạp chí Di sản Văn hoá số 1 (42) năm 2013, tác giả Bùi Quang Thanh và Chu Minh Giang có bài biết “Hội đền Độc Bộ - lễ hội mùa thu độc đáo nhất châu thổ Bắc Bộ”. Bài viết đưa ra cái nhìn khái quát nhất về lễ hội tại đền Độc Bộ về quy mô, nghi thức tế lễ, các trò diễn, trò chơi tại lễ hội [38, tr.42-43].

Theo “*Lý lịch xếp hạng di tích lịch sử văn hóa đền Độc Bộ*” [2], đền Độc Bộ có giá trị lịch sử, là nơi tri ân công đức của dân làng với Đức Thánh Triệu Việt Vương. Hồ sơ đưa ra cái nhìn khái quát về di tích đền Độc Bộ và quy mô tổ chức lễ hội đền Độc Bộ. Đền Độc Bộ xếp hạng theo Quyết định số 1737/QĐ-UB ngày 28/8/2008 là Di tích lịch sử - văn hóa cấp tỉnh.

Luận văn này sẽ là công trình nghiên cứu với hy vọng sẽ góp thêm những nguồn tư liệu tham khảo ứng dụng tích cực, giúp các đội ngũ quản lý văn hóa các cấp và cộng đồng sở tại nâng cao hiệu quả quản lý nhà nước về văn hóa nói chung và lễ hội truyền thống đền Độc Bộ, xã Yên Nhân, huyện Ý Yên, tỉnh Nam Định nói riêng, hiện tại và lâu dài.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Mục đích của luận văn là nghiên cứu lý luận và thực tiễn quản lý lễ hội hiện nay; trên cơ sở đó vận dụng vào thực tế quản lý đối với lễ hội đền Độc Bộ. Từ đó, tác giả đề xuất một số giải pháp mang tính ứng dụng khả thi, góp phần nâng cao hiệu quả quản lý, tổ chức lễ hội trong thời gian tới.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Tác giả luận văn tập trung giải quyết các vấn đề cơ bản sau đây:

- Bao quát những nguồn tài liệu quan trọng để nhận thức về quan điểm, cơ chế và chính sách quản lý văn hóa nói chung và lễ hội truyền thống nói riêng ở Việt Nam của Đảng và Nhà nước, từ đó đi đến nhận diện công tác quản lý một lễ hội cụ thể, tiêu biểu của Nam Định, trong điều kiện phát triển đời sống kinh tế và văn hóa hiện nay.

- Khảo sát, phân tích, đánh giá thực trạng công tác tổ chức, quản lý lễ hội đền Độc Bộ những năm gần đây, chỉ ra những thuận lợi và khó khăn trong công tác quản lý lễ hội.

- Đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả công tác quản lý, tổ chức lễ hội đền Độc Bộ cho phù hợp với yêu cầu và tình hình thực tế.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của luận văn là công tác quản lý lễ hội đền Độc Bộ xã Yên Nhân, huyện Ý Yên, tỉnh Nam Định hiện nay.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

- Về không gian: Luận văn nghiên cứu lễ hội diễn ra trong di tích lịch sử văn hóa đền Độc Bộ tại xã Yên Nhân, huyện Ý Yên, tỉnh Nam Định.

- Về thời gian: Từ năm 2012 (năm lễ hội đền Độc Bộ được phục dựng lại) đến nay.

- Về nội dung nghiên cứu: Hoạt động quản lý lễ hội đền Độc Bộ.

5. Phương pháp nghiên cứu

Luận văn sử dụng các phương pháp sau:

- Phương pháp tổng hợp tài liệu

- Phương pháp điền dã văn hóa dân gian kết hợp với các phương pháp nghiên cứu nhân học văn hóa và điều tra xã hội học.

6. Những đóng góp của luận văn

- Luận văn cung cấp một cái nhìn toàn diện và có hệ thống về thực trạng công tác quản lý, tổ chức lễ hội đền Độc Bộ từ năm 2012 đến nay, chỉ ra những mặt đã làm được và chưa làm được, nguyên nhân, hạn chế, từ đó định hướng nâng cao quản lý và bảo tồn giá trị lễ hội đền Độc Bộ.

- Kết quả nghiên cứu của luận văn là tài liệu tham khảo cho chính quyền, đội ngũ quản lý văn hóa và cộng đồng người dân xã Yên Nhân, Ban quản lý di tích đền Độc Bộ, UBND xã Yên Nhân, Ban quản lý di tích và danh thắng tỉnh Nam Định, Phòng văn hóa và Thông tin huyện Ý Yên và Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch, UBND tỉnh Nam Định. Đây còn là cơ sở tư liệu tham khảo cho các tác giả sau này nghiên cứu về lễ hội di tích đền Độc Bộ.

7. Cấu trúc của luận văn

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phụ lục, Luận văn gồm có 03 chương, cụ thể như sau:

Chương 1: Một số khái niệm về quản lý lễ hội và khái quát về lễ hội đền Độc Bộ

Chương 2: Thực trạng quản lý tại lễ hội đền Độc Bộ

Chương 3: Một số giải pháp quản lý lễ hội đền Độc Bộ

Chương 1

MỘT SỐ KHÁI NIỆM VỀ QUẢN LÝ LỄ HỘI VÀ KHÁI QUÁT LỄ HỘI ĐỀN ĐỘC BỘ

1.1. Một số khái niệm cơ bản

1.1.1. Quản lý

Quản lý có vai trò quan trọng trong đời sống và sự phát triển của xã hội. Quản lý là một hoạt động phổ biến trong mọi lĩnh vực, ngành nghề của xã hội từ kinh tế, văn hoá đến xã hội hiện nay và để đạt được hiệu quả cao thì trong mọi hoạt động quản lý phải tìm được những phương pháp, cách thức quản lý phù hợp.

1.1.2. Lễ hội

“Lễ hội” là hình thức sinh hoạt văn hóa cộng đồng, diễn ra trên địa bàn dân cư trong thời gian và không gian xác định, nhằm nhắc lại một sự kiện, nhân vật lịch sử hay huyền thoại, đồng thời là dịp để biểu hiện cách ứng xử văn hóa của con người với thiên nhiên, thánh thần và con người xã hội.

1.1.3. Quản lý lễ hội

Quản lý lễ hội chính là quản lý nhà nước đối với các hoạt động diễn ra trước trong và sau thời gian tổ chức lễ hội. Mục đích của quản lý lễ hội có ý nghĩa đặc biệt quan trọng trong nghiên cứu, xây dựng, củng cố và hoàn thiện hệ thống chính sách, luật pháp có liên quan.

1.1.4. Những phương diện cơ bản trong hoạt động quản lý nhà nước về lễ hội

Từ nghiên cứu thực tiễn nội dung quản lý nhà nước về lễ hội, thực trạng quản lý lễ hội hiện nay chủ yếu tập trung trên hai phương diện: Quản lý nhà nước và Tự quản cộng đồng.

1.2. Quan điểm, định hướng của Đảng và Nhà nước về việc bảo tồn, phát huy giá trị lễ hội

1.2.1. Các văn bản quản lý lễ hội của Đảng và Nhà nước

1.2.2. Các văn bản quản lý nhà nước về lễ hội của tỉnh Nam Định

1.3. Khái quát về lễ hội đền Độc Bộ

1.3.1. Vị trí địa lý

Yên Nhân là xã nằm ở phía nam huyện Ý Yên, tỉnh Nam Định, với điều kiện tự nhiên thuận lợi, nông nghiệp giữ vị trí là ngành kinh tế chính của người dân xã Yên Nhân. Xã Yên Nhân có nhiều lợi thế để phát triển sản xuất nông nghiệp, mở rộng thông thương buôn bán với nhiều địa phương qua cả đường bộ và đường thủy. Đồng thời, với điều kiện môi

trường đa dạng là nền tảng hình thành nên một vùng đất giàu truyền thống văn hóa.

1.3.2. Nhân vật được phụng thờ tại lễ hội đền Độc Bộ

Qua khảo sát các nguồn tư liệu, chúng ta biết rằng địa danh Độc Bộ, xã Yên Nhân là vùng đất ghi dấu sự tích hoá thân của đức thánh Triệu Việt Vương. Triệu Việt Vương tên thật là Triệu Quang Phục con ông Triệu Túc người huyện Chu Diên phủ Tam Đái (Vĩnh Phúc). Truyền thuyết trong vùng còn lưu truyền, khi Lý Phật Tử phản trắc bất ngờ tấn công Triệu Việt Vương, vì không kịp phòng bị Triệu Việt Vương đã thua chạy về cửa biển Đại Nha rồi tuần tiết ở đó.

1.3.3. Các thành tố văn hoá vật thể trong lễ hội đền Độc Bộ

Các thành tố hiện hữu trong lễ hội được xem là không gian của di tích, nơi thực hành các nghi thức nghi lễ và diễn ra trò chơi trò diễn do cộng đồng đứng ra tổ chức.

**Không gian, khuôn viên di tích*

**Di vật, cổ vật tại di tích*

Với những giá trị lịch sử, văn hóa và khoa học tiêu biểu của di tích, ngày 28/8/2008, Chủ tịch UBND tỉnh Nam Định đã ký quyết định xếp hạng di tích đền Độc Bộ là Di tích lịch sử - văn hóa cấp tỉnh (Quyết định số 1737/QĐ-UBND) [PL 01, tr. 131].

1.3.4. Các thành tố văn hoá phi vật thể trong lễ hội đền Độc Bộ

** Thời gian tổ chức lễ hội*

**Quy mô tổ chức lễ hội*

Địa danh Độc Bộ lịch sử là nơi ghi dấu sự tích hoá thân của đức thánh Triệu Việt Vương do vậy, lễ hội tại đền Độc Bộ đã trở thành một lễ hội vùng, có phạm vi ảnh hưởng rộng và có sức lan toả ra nhiều khu vực lân cận.

1.4. Tác dụng của hoạt động quản lý đối với lễ hội đền Độc Bộ

1.4.1. Cố kết cộng đồng

Qua lễ hội đền Độc Bộ, vai trò cố kết cộng đồng càng được củng cố, việc phụng thờ đức thánh Triệu Việt Vương là sợi dây liên kết tất cả các thành viên trong cộng đồng thành một khối thống nhất.

1.4.2. Vai trò giáo dục

Không chỉ với lễ hội đền Độc Bộ nói riêng mà còn đối với các lễ hội nói chung, vai trò của công tác quản lý chính là tuyên truyền, giáo dục người dân hướng về những phong tục, tập quán, những truyền thống tốt đẹp của dân tộc ta.

1.4.3. Phát triển kinh tế địa phương

Lễ hội đền Độc Bộ tự mang trong mình giá trị kinh tế đặc biệt, đó là giá trị kinh tế du lịch văn hóa tâm linh trong xã hội hiện đại.

1.4.4. Gìn giữ những giá trị văn hóa tâm linh

Mỗi mùa lễ hội đi qua tựa như những nếp gấp thời gian hằn ghi bao xúc cảm trong kí ức của mỗi người dân làng Độc Bộ. Lễ hội đền Độc Bộ có sức cuốn, sự hấp dẫn vô hình trở thành nhu cầu và khát vọng cần được đáp ứng.

**** Tiểu kết***

Lễ hội với tư cách là di sản văn hóa, là kho tàng văn hóa dân tộc có giá trị to lớn trong đời sống xã hội hiện đại, đồng thời cũng là linh hồn của một vùng, địa phương. Lễ hội đền Độc Bộ thuộc xã Yên Nhân, là một trong những lễ hội đặc sắc trên địa bàn huyện Ý Yên (tỉnh Nam Định). Lễ hội được tổ chức từ ngày 12-15 tháng Tám Âm lịch, là một trong những lễ hội hiếm hoi được tổ chức vào mùa thu và là dịp để nhân dân tưởng nhớ đến đức thánh Triệu Việt Vương. Công tác quản lý có vai trò quan trọng đối với lễ hội đền Độc Bộ nhằm cố kết cộng đồng dân tộc, tạo nền tảng vững chắc của tinh thần đoàn kết toàn

dân. Bên cạnh đó, công tác quản lý tại lễ hội đền Độc Bộ đã và đang góp phần hướng người dân tới những giá trị đạo đức chân quý, đầy tính nhân văn, giúp người dân làng Độc Bộ nói riêng và nhân dân địa phương nói chung hóa giải những căng thẳng, những nhọc nhằn, toan tính trong cuộc sống mưu sinh thường nhật. Đồng thời, lễ hội góp phần bảo lưu những trao truyền của cha ông ta về các giá trị tốt đẹp của văn hóa dân tộc. Với nền kinh tế du lịch, đang là ngành công nghiệp mũi nhọn của nước ta thì lễ hội đền Độc Bộ đã cung cấp một “nguyên liệu” vô giá cho ngành du lịch của địa phương nói riêng và cả nước nói chung khai thác và phát triển.

Chương 2

THỰC TRẠNG QUẢN LÝ TẠI LỄ HỘI ĐỀN ĐỘC BỘ

2.1. Các chủ thể quản lý lễ hội

2.1.1. Tổ chức bộ máy quản lý

2.1.1.1. Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Nam Định

Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Nam Định là cơ quan tham mưu cho UBND tỉnh Nam Định xây dựng các kế hoạch, văn bản chỉ đạo, hướng dẫn công tác quản lý tổ chức lễ hội, các hoạt động tín ngưỡng và các hoạt động văn hóa truyền thống, hoạt động kinh doanh, dịch vụ văn hóa, thực hiện nếp sống văn minh trong lễ hội trong địa bàn tỉnh.

2.1.1.2. Phòng Văn hóa và Thông tin huyện Ý Yên

Phòng Văn hóa và Thông tin huyện Ý Yên là bộ phận chuyên môn thuộc cấp huyện có nhiệm vụ và chức năng quản lý nhà nước và tham mưu cho UBND huyện Ý Yên về các hoạt động thuộc về lĩnh vực văn hóa, thể thao và du lịch, xã hội tại địa phương.

2.1.1.3. Ủy ban nhân dân xã Yên Nhân

UBND xã có trách nhiệm thực hiện chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước đã ban hành, tạo điều kiện các lễ hội trên địa bàn xã được tổ chức và quản lý theo đúng chủ trương và định hướng nói chung.

2.1.1.4. Ban Tổ chức lễ hội

Ban Tổ chức lễ hội có trách nhiệm tham mưu, xây dựng kế hoạch, kịch bản và tổ chức lễ hội, quản lý, điều hành các hoạt động diễn ra trong lễ hội theo đúng chương trình, kịch bản đã được xây dựng, báo cáo xin phép UBND huyện Ý Yên, UBND xã Yên Nhân. Ban Tổ chức còn có trách nhiệm thường xuyên kiểm tra mọi hoạt động diễn ra trong lễ hội, xử lý nghiêm các đối tượng vi phạm.

2.1.2. Tổ chức tự quản của cộng đồng

Đối với nhóm cộng đồng cư dân địa phương tham gia vào các hoạt động của lễ hội, họ vừa là chủ thể duy trì, thể hiện và sáng tạo ra các giá trị tín ngưỡng tâm linh của lễ hội, nhưng đồng thời, họ cũng chính là khách thể hưởng thụ những giá trị tín ngưỡng tâm linh của lễ hội. Các giá trị tín ngưỡng tâm linh của lễ hội đã tác động mạnh mẽ tới quan niệm và đời sống văn hóa của cộng đồng cư dân địa phương.

2.1.3. Cơ chế phối hợp giữa các chủ thể quản lý

Quá trình tổ chức và quản lý lễ hội đòi hỏi sự tuân thủ theo các nguyên tắc và các văn bản pháp luật một cách có hệ thống từ trên xuống, từ dưới lên và sự phối hợp chặt chẽ từ các bên liên quan.

2.2. Các hoạt động quản lý tại lễ hội đền Độc Bộ

2.2.1. Triển khai các văn bản chỉ đạo, hướng dẫn tổ chức, thực hiện của Đảng và Nhà nước về lễ hội

Hầu hết các lễ hội trên địa bàn các xã thuộc huyện Ý Yên đều được cấp ủy, chính quyền ban hành văn bản chỉ đạo cụ thể. Hoạt động lễ hội diễn ra phong phú, phát huy được vai trò chủ thể cũng như năng lực sáng

tạo văn hóa của nhân dân, giáo dục truyền thống, tôn vinh người có công với dân, tạo khí thế vui vẻ, lành mạnh trong đời sống xã hội.

2.2.3. Kinh doanh dịch vụ trong lễ hội

Từ sau khi phục dựng năm 2012, Ban Tổ chức lễ hội đền Độc Bộ trong những năm qua đã rút gọn công tác hậu cần, không tổ chức ăn uống, cỗ bàn trong uống những ngày diễn ra lễ hội. Có thể nói, đây cũng là một điểm sáng trong công tác quản lý và tổ chức lễ hội nơi đây. Ban Tổ chức lễ hội đền Độc Bộ đã bố trí tại không gian bên cạnh hậu cung cho lợp mái tôn, có bàn ghế, bình nước lọc, bình trà và cốc chén để người dân, du khách dừng chân nghỉ ngơi tránh nắng khi đi chơi hội. Mặc dù vậy, do eo hẹp về không gian nên chưa đáp ứng được hầu hết nhu cầu của số đông người dân trong những ngày chính hội.

Do địa hình của khu di tích là khu vực đất mom sông vốn nhỏ hẹp nên điểm giữ là một phần khu vực trước cửa di tích đền Độc Bộ và sân của một số hộ dân gần khu di tích, phân công người đứng phân luồng và chỉ dẫn tại điểm trông coi phương tiện ô tô, xe máy...đảm bảo an toàn về tài sản không để xảy ra tình trạng mất mát cũng như hư hỏng phương tiện.

2.2.4. Tài chính trong lễ hội

Nguồn tài chính thu - chi trong lễ hội đền Độc Bộ do tiểu ban thư ký - tài chính mà Ban Tổ chức lễ hội cất cử ra, trực tiếp ghi nhận thu chi và quản lý. Ban Tổ chức cũng đã thành lập tổ ghi chép phiếu công đức cho người dân; lên danh sách người tiến cúng, số tiền tiến cúng mỗi ngày. Đồng thời, Ban Tổ chức lễ hội giao nhiệm vụ cho tiểu ban này tiếp nhận kinh phí từ nguồn xã hội hóa của cá nhân, tập thể, doanh nghiệp.

2.2.5. Đảm bảo vệ sinh môi trường

Để đảm bảo thực hiện tốt công tác vệ sinh môi trường tại lễ hội truyền thống Ban Tổ chức làng cất cử 2 đến 3 người chịu trách nhiệm dọn dẹp vệ sinh môi trường, thu gom rác thải, trong và sau khi lễ hội diễn ra. Mặc dù

Ban Tổ chức lễ hội đã cắt cử, phân công một số dân chài bơi thuyền trên sông thu gom nhưng vẫn còn những hiện tượng như rác thải trôi nổi trên sông như vỏ lon, túi ni lông, và tiền giấy âm phủ thả xuống sông trong khi làm lễ tế Tam kỳ giang.

2.2.6. Giữ gìn an ninh trật tự

Lễ hội đền Độc Bộ được tổ chức ở quy mô vừa thu hút lượng du khách tương đối đông vào những ngày chính hội. Bởi vậy, lực lượng an ninh luôn có những kế hoạch cụ thể, đồng thời cắt cử luân phiên lực lượng tuần tra, kiểm soát những khu vực tập trung đông người như khu vui chơi giải trí, khu vực giao lưu văn nghệ, khu vực tế rước... bảo vệ trật tự ban đêm.

2.2.7. Sự tham gia của cộng đồng trong việc tổ chức, quản lý lễ hội

Có thể nhận thấy, trong nhiều hoạt động của lễ hội đền Độc Bộ đều cần có sự tham gia của cộng đồng, đặc biệt trong các cuộc rước của lễ Tế Tam kỳ giang, sự tham gia của các làng hàng tổng đã hình thành nên diện mạo đặc trưng của lễ hội đền Độc Bộ. Lễ hội đền Độc Bộ biểu dương những giá trị văn hóa, sức mạnh của cộng đồng, tạo nên tính cố kết và bền chặt của cộng đồng.

2.2.8. Hoạt động kiểm tra, giám sát việc tổ chức lễ hội

Lễ hội đền Độc Bộ có rất ít những vụ việc xung đột gây đánh nhau, gây rối và làm mất trật tự, một phần đến từ sự tự giác của người dân nơi đây và cũng một phần do Ban Tổ chức lễ hội không tổ chức các hoạt động ăn uống, rượu chè trong những ngày tổ chức lễ hội nên các hiện tượng tiêu cực như: các hành vi bán hàng, ăn xin, tình trạng trộm cắp, cướp giật cũng đã giảm đi đáng kể.

2.3. Đánh giá công tác quản lý lễ hội đền Độc Bộ

2.3.1. Kết quả đạt được

Lễ hội đền Độc Bộ kể từ khi được khôi phục năm 2012 cho đến nay đã hoàn thiện hơn về mọi mặt. Nội dung lễ hội được khai thác và phát triển

đúng hướng, song song với việc gìn giữ những nét văn hóa truyền thống của địa phương và dân tộc ta, đồng thời còn kết hợp được những nét văn hóa mới phù hợp hơn với giai đoạn hiện nay.

2.3.2. Hạn chế

- Về công tác triển khai các văn bản quy phạm pháp luật, cơ chế quản lý bằng văn bản của chính quyền địa phương còn lỏng lẻo, nhiều lỗ hổng, hoạt động hầu đồng trong lễ hội đền Độc Bộ

- Đội ngũ cán bộ văn hóa tại địa phương năng lực trình độ chuyên môn còn hạn chế.

- Về công tác tuyên truyền, quảng bá lễ hội, qua những kết quả khảo sát trên cho thấy rất ít những du khách ở phương xa biết tới tín ngưỡng thờ Triệu Việt Vương nói riêng và lễ hội đền Độc Bộ nói chung.

- Cơ sở hạ tầng phục vụ tổ chức lễ hội còn nhiều bất cập.

- Về công tác triển khai các hoạt động dịch vụ tại lễ hội Đền Độc Bộ còn rất nghèo nàn.

- Về vấn đề vệ sinh môi trường tại lễ hội đền Độc Bộ, tác giả nhận thấy khu vực vệ sinh công cộng phục vụ du khách chưa đáp ứng được yêu cầu về chất lượng và số lượng.

- Công tác tổ chức còn mang nặng hình thức mà còn chưa chú trọng đến phần hội, do thiếu kinh phí tổ chức nên Ban Tổ chức lễ hội không thể duy trì hằng năm tổ chức các trò chơi dân gian.

Những hạn chế, tồn tại trên phần nào cũng đã ảnh hưởng đến công tác tổ chức, quản lý lễ hội và làm giảm đi yếu tố tốt đẹp, giá trị tâm linh của lễ hội, giá trị chân thực cốt lõi của lễ hội.

*** Tiểu kết**

Trong chương 2, tác giả đã tìm hiểu về thực trạng công tác quản lý lễ hội đền Độc Bộ ở đa phương diện bằng phương pháp điều tra bằng bảng hỏi và phỏng vấn chuyên sâu. Đặc biệt nghiên cứu ở các phương diện chính

sau: bộ máy tổ chức; các hoạt động quản lý lễ hội được tiếp cận từ hai phương diện quản lý nhà nước và sự tham gia của cộng đồng trong việc tổ chức, quản lý lễ hội. Trong đó quản lý nhà nước về lễ hội bao gồm: Công tác triển khai các văn bản chỉ đạo, hướng dẫn tổ chức, thực hiện của Đảng và Nhà nước về lễ hội, Công tác tuyên truyền, quảng bá về di sản văn hóa và lễ hội, Quản lý tài chính trong lễ hội, Quản lý các hoạt động dịch vụ trong lễ hội; Quản lý an ninh trật tự; Quản lý vệ sinh môi trường; Hoạt động kiểm tra, giám sát việc tổ chức lễ hội.

Chương 3

MỘT SỐ GIẢI PHÁP QUẢN LÝ LỄ HỘI ĐỀN ĐỘC BỘ

3.1. Dự báo xu thế xã hội và những khó khăn, thách thức đặt ra đối với công tác quản lý lễ hội truyền thống trong tình hình mới

3.1.1. Sự tác động của toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế

3.1.2. Sự tác động của các xu hướng thực hành tôn giáo, tín ngưỡng

3.1.4. Sự ảnh hưởng của cộng đồng

3.2. Định hướng quản lý lễ hội trong giai đoạn hiện nay

3.2.1. Định hướng của Đảng và Nhà nước về quản lý lễ hội truyền thống

3.2.2. Định hướng và mục tiêu bảo tồn, phát huy giá trị lễ hội của tỉnh Nam Định

3.3. Một số giải pháp nâng cao hiệu quả quản lý lễ hội đền Độc Bộ

3.3.1. Kiện toàn tổ chức bộ máy, đào tạo và bồi dưỡng đội ngũ cán bộ làm công tác quản lý lễ hội truyền thống

Đối với vấn đề nâng cao nguồn nhân lực tổ chức và quản lý lễ hội đền Độc Bộ, UBND xã Yên Nhân cần có chính sách và kế hoạch cụ thể đào tạo đội ngũ cán bộ cấp xã nghiệp vụ quản lý hoạt động văn hóa, du lịch, lễ hội và có chính sách ưu tiên cán bộ đi đào tạo, tu nghiệp các hệ đào tạo ngắn hạn, dài hạn phù hợp với nhu cầu người học và nghề đào tạo.

3.3.2. Đẩy mạnh tuyên truyền, nâng cao nhận thức về giá trị lễ hội

Các nội dung của công tác tuyên truyền như là: Giới thiệu về công đức của các danh nhân, giá trị kiến trúc, mỹ thuật của di tích, truyền thống lịch sử lễ hội, khơi dậy nét đẹp văn hóa, tôn vinh các bậc tiền nhân có công với dân, với nước, phát huy tinh thần yêu nước của các tầng lớp nhân dân.

3.3.3. Quy hoạch mở rộng không gian tổ chức lễ hội

Quy hoạch không gian tổ chức lễ hội cần phải dựa trên kết quả khảo sát, nghiên cứu từ các yếu tố thuộc về lịch sử, nguồn gốc, giá trị văn hoá, mức độ và quy mô lan toả của lễ hội đó, tình trạng di tích và các vùng phụ cận để đề ra mục tiêu và giải pháp thực hiện.

3.3.4. Nâng cao chất lượng các hoạt động dịch vụ, vệ sinh môi trường, an ninh trật tự trong lễ hội

Ban Tổ chức lễ hội cần có phương án quy hoạch khu dịch vụ. Các hộ kinh doanh cá thể, các chủ cơ sở kinh doanh cần thực hiện việc đăng ký, kiểm duyệt, cam kết vệ sinh an toàn thực phẩm, hàng hóa văn hóa phẩm kinh doanh trong mùa lễ hội, trồng thêm cây xanh, bố trí khu vực tập kết rác thải, bố trí lao động thường trực. Xây dựng nội quy, quy định, tuyệt đối không để xảy ra mất an ninh trật tự, an toàn xã hội, đảm bảo an toàn giao thông, phòng chống cháy nổ và các tai nạn có thể xảy ra, tệ nạn khác làm ảnh hưởng đến hình ảnh của lễ hội và thuần phong mỹ tục của dân tộc.

3.3.5. Tăng cường công tác quản lý nguồn tài chính của lễ hội

Lễ hội đền Độc Bộ hiện nay hầu như không còn có sự đầu tư kinh phí của cấp huyện vào các hoạt động của lễ hội như trước. Tuy nhiên, Phòng Văn hóa và Thông tin huyện Ý Yên có trách nhiệm phối hợp với UBND, Ban Văn hoá xã Yên Nhân hướng dẫn Ban Tổ chức lễ hội đưa ra quy định cụ thể cho việc sử dụng kinh phí thu từ nguồn công đức, tiết kiệm tối đa dùng kinh phí thu từ công đức chi cho hoạt động tổ chức lễ hội.

3.3.6. Tăng cường tổ chức các trò chơi dân gian

Bên cạnh những nghi lễ, nghi thức trong lễ hội đền Độc Bộ, phần hội luôn được coi là luôn tạo được sự bất ngờ, bởi trong quá trình hoạt động con người luôn tạo ra một sân chơi phong phú, sáng tạo. Chính điều này sẽ phản ánh lên bản sắc văn hóa truyền thống của vùng đất Yên Nhân.

3.3.7. Phát huy tính tự quản của cộng đồng

Nhận thức của người dân là nguyên nhân hình thành nên những ứng xử với lễ hội. Lễ hội thể hiện ý thức về nguồn cội, phong tục, tập quán và tín ngưỡng, từ đó chúng ta xác định được vai trò của cộng đồng đối với công tác tổ chức, quản lý và thực hành lễ hội. Đối với các lễ hội nói chung và lễ hội đền Độc Bộ nói riêng không thể không nhắc đến vai trò của cộng đồng, yếu tố “then chốt” mang đến sự thành công cho lễ hội.

**** Tiểu kết***

Trước những ảnh hưởng của xu hướng toàn cầu hoá, các loại hình tôn giáo và tín ngưỡng lên tín ngưỡng thờ Triệu Việt Vương nói chung và lễ hội đền Độc Bộ nói riêng tác động đến đời sống văn hóa cộng đồng người dân tại địa phương ở mức độ không nhỏ.

Lễ hội đền Độc Bộ chi phối tới nhiều mặt, nhiều phương diện và đa chiều của đời sống văn hóa xã hội trong bối cảnh hiện nay. Trong đó, vấn đề trong khâu tổ chức và quản lý lễ hội nổi trội lên như một tác nhân/nhân tố quyết định đến các mối quan hệ xã hội, sự giằng buộc lẫn nhau giữa những người làm công tác quản lý đối với người dân thuộc các nhóm cộng đồng và sẽ trở nên phức tạp hơn nữa trong tương lai nếu không có những nghiên cứu, biện pháp, quy chế, sự thỏa thuận trong phương thức quản lý, công tác kiểm tra, giám sát và sự minh bạch về tài chính. Vì vậy mà việc đưa ra các giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả quản lý tại lễ hội đền Độc Bộ là cần thiết đóng vai trò thúc đẩy lễ hội đền Độc Bộ, xã Yên Nhân, huyện Ý Yên ngày càng phát triển lên một tầm cao mới trong hệ thống lễ hội của dân tộc.

KẾT LUẬN

Luận văn đã trình bày nội dung và phương diện chính của quản lý nhà nước và đặc điểm, phương diện quản lý đối với lễ hội đền Độc Bộ. Bên cạnh những vấn đề về cơ sở lý luận, tại chương 1 còn đi sâu tìm hiểu về mảnh đất Yên Nhân và lễ hội đền Độc Bộ từ không gian diễn ra lễ hội (di tích) đến nhân vật tưởng niệm, các nghi lễ, trò chơi diễn ra trong lễ hội. Lễ hội đền Độc Bộ là một di sản văn hoá phi vật thể mang tính cộng đồng, mang sắc thái văn hoá tiêu biểu của vùng đất Yên Nhân, thể hiện đạo lý uống nước nhớ nguồn và ăn quả nhớ kẻ trồng cây của dân tộc ta. Từ những nội dung cốt lõi về cơ sở lý luận và pháp lý là cơ sở cho đề tài nghiên cứu về quản lý lễ hội đền Độc Bộ, xã Yên Nhân, huyện Ý Yên, tỉnh Nam Định.

Trong chương 2, luận văn đã phân tích những đặc điểm về bộ máy tổ chức và cơ chế quản lý cùng các hoạt động quản lý lễ hội được tiếp cận từ hai phương diện quản lý nhà nước và tự quản cộng đồng. Công tác quản lý lễ hội đền Độc Bộ những năm qua về cơ bản đã có nhiều thành tựu. Mô hình quản lý lễ hội đền Độc Bộ là sự kết hợp giữa vai trò của cộng đồng với sự hỗ trợ của Nhà nước đạt được nhiều hiệu quả đáng khích lệ. Các hoạt động quản lý lễ hội đều được triển khai đồng bộ, đem lại hiệu quả cao nên lễ hội đền Độc Bộ vẫn giữ được bản sắc, tổ chức theo hướng gọn nhẹ, trang nghiêm và tiết kiệm. Bên cạnh những ưu điểm trên thì công tác quản lý, tổ chức lễ hội đền Độc Bộ vẫn còn tồn tại hạn chế như: thiếu chiến lược phát triển lâu dài và sự đồng bộ trong bảo tồn, phát huy giá trị của lễ hội; chưa khai thác hết tiềm năng du lịch của lễ hội; đội ngũ cán bộ còn hạn chế về chuyên môn, nghiệp vụ, không ổn định... Thực tế đặt ra cho huyện Ý Yên nói chung và xã Yên Nhân phải có biện pháp giữ gìn những đặc trưng và thuần phong mỹ tục của lễ hội của không chỉ đối với lễ hội đền Độc Bộ mà toàn bộ công tác quản lý lễ hội trên phạm vi toàn huyện đồng thời có thể tạo ra cơ hội giao lưu và phát triển nền kinh tế địa phương. Chính vì

vậy, bên cạnh công tác bảo tồn và phát huy giá trị, công tác quản lý và tổ chức các lễ hội đền Độc Bộ nói riêng và các lễ hội cổ truyền nói chung đóng một vai trò quan trọng, buộc các nhà quản lý và những nhà nghiên cứu chuyên sâu từ đó tìm ra các phương án phù hợp hơn, từ đó nâng cao hiệu quả quản lý lễ hội.

Sự tồn tại của lễ hội như một chức năng cần thiết cho xã hội hiện tại. Trong xu thế phát triển của xã hội hiện đại, lễ hội không chỉ đáp ứng nhu cầu văn hóa, tâm linh của người dân địa phương, mà đã và sẽ còn thu hút sự chú ý và tìm đến của khách du lịch trong và ngoài nước. Chương 3, Luận văn nêu ra những xu thế chung, và tác động/ảnh hưởng của nó đến bản sắc lễ hội. Căn cứ vào thực trạng đó, tác giả luận văn đưa ra định hướng quản lý lễ hội chung của Đảng Nhà nước, và của tỉnh Nam Định. Từ đó tác giả luận văn đã đề xuất 08 giải pháp để nâng cao hiệu quả quản lý lễ hội gồm:

1. Kiện toàn tổ chức bộ máy, đào tạo và bồi dưỡng đội ngũ cán bộ làm công tác quản lý lễ hội truyền thống
2. Đẩy mạnh công tác tuyên truyền, nâng cao nhận thức về giá trị lễ hội
3. Đẩy mạnh công tác tuyên truyền, nâng cao nhận thức về giá trị lễ hội
4. Nâng cao chất lượng các hoạt động dịch vụ, vệ sinh môi trường, an ninh trật tự trong lễ hội
5. Tăng cường công tác quản lý nguồn tài chính của lễ hội
6. Tăng cường tổ chức các trò chơi dân gian
7. Phát huy tính tự quản của nhân dân.
8. Công tác thanh tra, kiểm tra, xử lý vi phạm và khen thưởng

Những giải pháp nêu trên là kết quả rút ra khi nghiên cứu thực trạng quản lý lễ hội đền Độc Bộ, do vậy, quá trình nghiên cứu, khảo sát thực tế tại lễ hội này sẽ là tài liệu nghiên cứu, trao đổi, để các nhà khoa học, các nhà quản lý, các cá nhân tham khảo khi cần thiết.

